

ATLAS VAN DE GOUDEN EEUW

door PIETER KLEIN BEERNINK

AMSTERDAM - Het kostte drieënhalve eeuw voordat Blaeus wereldbepaalde *Atlas Maior* uit 1665 voor iedereen toegankelijk werd. Deze kleurige verzameling met prachtig versierde kaarten, de wegbereiders van onze Gouden Eeuw, is sinds kort verkrijgbaar als facsimile-uitgave.

'Hoe kun je, zonder kennis van de geografie, over zee en over land uit verre landen halen wat in ons eigen land ontbreekt?' schreef Joan Blaeu in het voorwoord. Iedere handelsreiziger of vechtjas uit de 17e eeuw kende dan ook de kaarten van Willem Blaeu (1571-1638) en zijn zoon Joan (1596-1673). Hun drukkerij aan de Amsterdamse Bloemgracht was de grootste ter wereld.

De kroon op hun roem moest de *Atlas Maior* worden, een

bundeling van de beste en mooiste kaarten die bekend waren van anderen, aangevuld met eigen kaarten. Het ambitieuze project had waarschijnlijk ook een deel met zeekaarten en een deel met hemelkaarten omvat als de drukkerij niet was afgebrand in 1672. Een jaar later overleed Joan nadat alleen het deel met landkaarten was uitgebracht. Maar dit deel omvatte alleen al negen banden, althans in de Nederlandse en de Duitse versie. (In het

Blaeus meesterwerk weer in druk

Spaans, Latijn of Frans was het werk nog omvangrijker!) En het bleef lange tijd de meest gedetailleerde atlas ter wereld.

Voor de facsimile zijn de 596 kaarten gebruikt uit de Nederlandse versie van 17e-eeuwse liefhebber Laurens van der Hem. Tegenwoordig wordt die bewaard in de Oostenrijkse nationale bibliotheek in Wenen, waar Peter van der Krogt de laatste 25 jaar regelmatig verbleef. Deze expert op het ge-

bied van Nederlandse atlassen van de Utrechtse universiteit schreef een inleiding, afgezien van begeleidende teksten bij de fascinerende kaarten.

Zo blijkt Versailles nog niet op de kaart van Frankrijk te staan. Het latere paleis van

zonnekoning Louis XIV, schoolvoorbeeld voor vorstenhuizen over de hele wereld, was nog een onbeduidend jachtslotje. New York heette nog Nieuw-Amsterdam en voor de Amerikaanse kust heet een van de eilanden nog Vlieland, gewoon zoals thuis. De Verenigde Provinciën worden op een Latijnse kaart doodleuk aangeduid als Belgica Foederata en de Noordzee heet Mare Germanicum!

De taal waarin de atlas verscheen, betrof namelijk alleen Blaeus eigen toelichting. Kaarten werden nu eenmaal niet in diezelfde taal aangeleverd. Soms was een kaart in het land zelf gekocht of gekopieerd van een wel honderd jaar ouder voorbeeld. Kaarten konden ook in opdracht elders zijn gemaakt of in de drukkerij zelf, naar een tekening van iemand die ter plaatse was geweest.

Voor heel rijke klanten werden de kaarten ingekleurd door thuiswerkers: huisvrouwen en kinderen, die niet altijd erg precies werkten. De allerrijkste kaartverzamelaars namen echter alleen genoege met een meester-inkleuder, destijds een 'afzetter' genoemd. Onnodig is te vragen waarom het woord nu nog wordt gebruikt: zelfs ongekleurd was de Blaeu-atlas, al bestond die alleen uit landkaarten, het duurste boek uit de late 17e eeuw. Omgerekend naar huidige prijzen vroeg Blaeu € 20.000.

Atlas Maior, uitgeverij Taschen, isbn 3.8228.4680.5, € 150. Nederlandse vertegenwoordiger: Librero Kerkdriel.